

บทที่ 3

การใช้กฎหมายอาญา

การใช้กฎหมายอาญา จำเป็นที่จะต้องทราบว่ากฎหมายอาญานั้น ใช้เมื่อใด กับใคร และที่ไหน ฉะนั้น จึงขออธิบายเป็นเรื่อง ๆ ไป ดังนี้

ตอนที่ 1

เวลาที่กฎหมายอาญาจะใช้บังคับ

หลักทั่วไปของกฎหมายอาญา “กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง” ซึ่งก็หมายความว่า กฎหมายจะไม่ย้อนหลังไปใช้บังคับแก่เหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นก่อนวันที่กฎหมายนั้นใช้บังคับ ฉะนั้นประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 จึงได้บัญญัติว่า

“บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย”

จากบทบัญญัติมาตรา 2 ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าบุคคลจะรับโทษทางอาญาต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิด กล่าวคือ การกระทำจะผิดหรือไม่ ต้องพิจารณาจากกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำว่ากำหนดให้การกระทำนั้นเป็นความผิดหรือไม่ ฉะนั้น จึงจำต้องพิจารณาว่า “ขณะกระทำ” นั้นคือขณะใด ขณะลงมือกระทำ หรือขณะที่ผลเกิดขึ้น

ตามหลักของกฎหมายอาญาดังได้กล่าวมาแล้วว่า “กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง” เพื่อให้บุคคลสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้โดยสบายใจว่า เมื่อเขาจะกระทำได้พิจารณาแล้วว่า การกระทำนั้นไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย เขาจึงได้กระทำไปและแน่ใจว่าจะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ลงโทษเขาในภายหลัง ฉะนั้น “ขณะกระทำ” ก็ต้องถือเอาขณะลงมือกระทำความผิด มิใช่ขณะที่ผลของการกระทำนั้นเกิดขึ้น ตัวอย่าง เช่น

ออกเช็คก่อนพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คประกาศใช้แต่ลงวันล่วงหน้า ในเช็คถึงวันที่ใช้พระราชบัญญัติแล้ว ระหว่างวันออกเช็คถึงวันที่ลงในเช็ค จำเลยไม่ได้ทำผิดเงื่อนไข มาตรา 3 (พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค) และไม่ปรากฏว่าจำเลยถอนเงินจากบัญชี หรือห้ามธนาคารไม่ให้ใช้เงินตามเช็ค แม้เช็คนั้นจะขึ้นเงินไม่ได้ จำเลยไม่มีความผิด (คำ

พิพากษาฎีกาที่ 1997/2500)

ไม่ว่าที่ขึ้นในที่ดินของจำเลย จำเลยได้ตัดฟันก่อนใช้พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2503 ย่อมไม่มีความผิด และการมีไม้แปรรูปนั้นต่อมากายหลังเมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวแล้ว ไม้แปรรูปนั้นย่อมไม่กลายเป็นไม้หวงห้ามจำเลยมีไม้ไม่ต้องขออนุญาต (คำพิพากษาฎีกาที่ 1978/2506)

2. กฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายกล่าวคือ กฎหมายกำหนดโทษประเภทใดสำหรับความผิดใด ก็ต้องใช้โทษประเภคนั้นลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดนั้น เช่น กฎหมายกำหนดว่าให้ลงโทษปรับได้ อย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทศาลก็ต้องลงโทษปรับแก่ผู้กระทำความผิดจะลงโทษจำคุกไม่ได้ และแม้จะลงโทษปรับก็จะปรับเกินหนึ่งหมื่นบาทไม่ได้เช่นกัน

ตามหลักกฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลังนั้น หมายถึงมิให้มีผลย้อนหลังไปลงโทษบุคคลหรือ ย้อนหลังไปเป็นผลร้ายแก่บุคคลผู้กระทำความผิดแต่ถ้าบทบัญญัติของกฎหมายย้อนหลังไปเป็นผลดี หรือเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดก็ย่อมไม่อยู่ในหลักนี้ ฉะนั้นประมวลกฎหมายอาญาจึงได้บัญญัติ หลักนี้ไว้ในมาตรา 2 วรรค 2 ดังนี้

“ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง การกระทำเช่นนั้นไม่มีความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ แล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษ นั้นสิ้นสุดลง”

จากบทบัญญัติมาตรา 2 วรรค 2 นี้ หมายความว่า

1. ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง การกระทำเช่นนั้นไม่มีความผิดต่อไปผู้ที่ได้กระทำการนั้นย่อมพ้นจากความผิดไปโดยอัตโนมัติ เช่น จำเลยกระทำผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2477 มาตรา 10 บัญญัติให้รถที่เดินสวนกันหลีกเลี่ยงซ้าย และเมื่อขึ้นหน้ารถคันอื่น ให้ขึ้นทางขวาผู้ใดฝ่าฝืนย่อมมีความผิดนั้น ต่อมาพระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2508 บัญญัติให้ยกเลิกมาตรา 10 นั้นเสีย และได้ยอมให้ขับรถขึ้นหน้ารถคันอื่น ทางด้านซ้ายได้ เมื่อไม่มีอะไรกีดขวาง และไม่กีดขวางรถอื่นทั้งผู้ขับที่กระทำได้โดยปลอดภัย เมื่อ จำเลยขับขึ้นหน้ารถคันอื่น ทั้งผู้ขับที่กระทำโดยปลอดภัย เมื่อจำเลยขับขึ้นหน้ารถคันอื่นทางด้านซ้าย และต้องด้วยข้อยกเว้นของกฎหมายดังกล่าวแล้ว จำเลยจึงพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิดตามประมวล

กฎหมายอาญา มาตรา 2 (คำพิพากษาฎีกาที่ 38/2510)

โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานนำใบยาแห้งพันธุ์ต่างประเทศตั้งแต่หนึ่งกิโลกรัมขึ้นไป ออกนอกเขตจังหวัดโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามที่พระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 มาตรา 26 และ 51 บัญญัติไว้ ต่อมาคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลฎีกา ได้มีพระราชบัญญัติยาสูบ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2512 ออกใช้บังคับโดยมาตรา 13 และ 19 ให้ยกเลิกมาตรา 26 และ 51 เดิม จำเลยยอมพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด ศาลต้องพิพากษายกฟ้อง (คำพิพากษาฎีกาที่ 109/2514)

จำเลยขับรถกีดขวางการจราจร เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ มาตรา 64 ต่อมา มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 59 ยกเลิกและใช้ความใหม่แทน ให้อำนาจของพนักงานจราจร หรือพนักงานเจ้าหน้าที่จะว่ากล่าวตักเตือนก็ได้ ดังนี้เมื่อจำเลยได้ปฏิบัติตามคำว่ากล่าวตักเตือนของเจ้าพนักงานจราจรแล้วเห็นได้ว่ากฎหมายไม่ประสงค์เอาโทษแก่จำเลย การกระทำของจำเลยซึ่งเดิมเป็นความผิดก็ไม่ใช่ความผิดอีกต่อไป จำเลยพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรค 2 อำนาจฟ้องของโจทก์ซึ่งฟ้องภายหลังที่ประกาศคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าวใช้บังคับย่อมหมดสิ้นไปในตัว (คำพิพากษาฎีกาที่ 394/2517)

มีอาวุธปืน เครื่องกระสุน และวัตถุระเบิด ศาลพิพากษาจำคุก ระหว่างฎีกามีพระราชบัญญัติอาวุธปืน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2518 ให้นำไปขอรับอนุญาตหรือมอบนายทะเบียนได้ และอยู่ในระยะ 90 วัน ถือว่าในระหว่างนี้กฎหมายยกเว้นโทษ จำเลยไม่ต้องรับโทษ ไม่รับของกลาง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1786, 1787/2518)

จำเลยมีอาวุธปืน ระหว่างฎีกามีพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2518 มาตรา 3,4 ให้นำปืนมาขอจดทะเบียนได้ใน 90 วัน โดยไม่ต้องรับโทษ ศาลฎีกาพิพากษาเมื่อพ้น 90 วัน แล้วให้จำเลยได้ยกเว้นโทษ (คำพิพากษาฎีกาที่ 883/2520)

จำเลยมีวัตถุระเบิดแบบพลาสติก 1 ลูก เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ ต่อมา มีพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2518 มาตรา 3 ให้นำมามอบต่อนายทะเบียนใน 90 วัน จำเลยมิได้นำไปมอบต่อนายทะเบียน เพราะเจ้าพนักงานยึดไว้ที่สถานีตำรวจ จึงถือว่าจำเลยครอบครองลูกกระเบิดนั้นไม่ได้ ไม่มีความผิดฐานมีวัตถุระเบิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 929/2520)

จำเลยมีอาวุธปืนและกระสุนปืนที่ใช้เฉพาะในการสงครามก่อนพระราชบัญญัติ ฉบับที่ 6 ซึ่งยกเว้นโทษแก่ผู้นำไปมอบแก่นายทะเบียนใน 90 วัน แต่ปืนกับกระสุนปืนหายไปไม่ได้มาเป็นของกลางก่อนมีกฎหมายออกใช้บังคับ ไม่มีปืนไปมอบแก่เจ้าพนักงานจำเลยไม่ได้รับยกเว้นโทษ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1212/2520)

กันสร้างเส้นทางป่าสงวนแห่งชาติเป็นความผิดตาม พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2507 มาตรา 14, 31 หนังสือนายกรัฐมนตรีที่ไม่เอาผิดแก่ราษฎรที่เข้าทำไร่ในนาอยู่ก่อนเป็นเรื่องของฝ่ายบริหาร ไม่ทำให้พ้นผิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 1486/2520)

จำเลยมีปืนลูกซองสั้นไม่มีเครื่องหมายและไม่ได้รับอนุญาต จำเลยถูกจับพร้อมด้วยปืนของกลางในระหว่าง 90 วัน ที่พระราชบัญญัติอาวุธปืน (ฉบับที่ 6) ยกเว้นโทษให้นำปืนไปขอรับอนุญาตได้ ศาลพิพากษาเมื่อพ้นกำหนด 90 วัน ก็ลงโทษจำเลยไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1572/2520)

ระหว่างอุทธรณ์ มีกฎหมายให้ผู้มีวัดตระเบิดโดยไม่อาจรับอนุญาตได้นำไปมอบต่อนายทะเบียนใน 90 วัน ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ ศาลฎีกาพิพากษายกเว้นโทษ และให้มีผลไปถึงจำเลยที่มีได้ฎีกาด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1675/2520)

จำเลยมีวัดตระเบิดไว้ในครอบครองภายหลังที่สิ้นกำหนดเวลานำมามอบให้นายทะเบียนห้องที่ตามที่กำหนดไว้ในคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 12 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2519 นั้น ไม่อยู่ในข่ายจะได้รับการพิจารณายกเว้นโทษตามคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับดังกล่าว (คำพิพากษาฎีกาที่ 2547/2522)

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2520 เรื่องระบุชื่อและจัดแบ่งประเภทวัตถุที่ออกฤทธิ์ ตามความในพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ลงวันที่ 18 มกราคม 2520 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 14 มิถุนายน 2520 เป็นต้นไป เมื่อเหตุคดีนี้เกิดในวันที่ 19 เมษายน 2520 ซึ่งเป็นวันก่อนประกาศดังกล่าวมีผลใช้บังคับ จำเลยจึงไม่ต้องรับโทษตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 แต่ในระหว่างที่ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2520 ยังไม่มีผลใช้บังคับ การกระทำของจำเลยก็ยังคงเป็นความผิดอยู่ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 ที่แก้ไขแล้ว มาตรา 20 ทวิ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2632/2522)

2. ถ้าในกรณีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่า ได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง ตามบทบัญญัตินี้เสมือนบทบัญญัตินิรโทษกรรมเพราะถือว่าบุคคลนั้นมิได้กระทำความผิดมาเลยนอกจากนี้ยังมีผลเกี่ยวข้องกับกฎหมายอื่น เช่น กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และจะนำไปเป็นเหตุเพิ่มโทษการกระทำความผิดอีก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92 และ 93 ไม่ได้

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

ท้ายฟ้องโจทก์ขอให้ลงโทษตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 308,309 ความผิดฐานฉ้อโกง เจ้าหนี้ แต่กฎหมายดังกล่าวได้ยกเลิกไปแล้ว ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติความผิดฐานโกง เจ้าหนี้ไว้ในมาตรา 350 เมื่อคำฟ้องของโจทก์บรรยายการกระทำของจำเลยมาโดยครบถ้วนตาม มาตรา 350 ประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ความผิดของจำเลยหาระงับไปไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 311/2501)

การมีและจำหน่ายธนบัตรต่างประเทศปลอมเป็นความผิด แม้ประเทศเจ้าของธนบัตรนั้น จะยกเลิกธนบัตรชนิดนั้นภายหลังจำเลยกระทำผิดแล้ว ความผิดของจำเลยหาระงับไปไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1116/2501)

โจทก์ฟ้องจำเลยข้อหาพยายามฆ่า และมีอาวุธปืนผิดกฎหมายไว้ในความครอบครอง ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยผิดทั้งสองฐาน แต่ลงโทษฐานพยายามฆ่าอันเป็นกระทงหนัก จำเลยอุทธรณ์ เฉพาะข้อหาพยายามฆ่า แต่ระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์มีพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510 ออกมาให้ผู้มีอาวุธปืนไปขออนุญาตภายใน 90 วัน โดยไม่ต้องรับโทษ เมื่อศาลอุทธรณ์ ยกฟ้องทั้งสองข้อหาและโจทก์ฎีกาคัดค้านขึ้นมา ดังนี้ แม้ความผิดฐานมีอาวุธปืนจะถึงที่สุดแล้ว แต่โดยเหตุที่ศาลฎีกายกฟ้องฐานพยายามฆ่า เมื่อจะลงโทษฐานมีอาวุธปืน ซึ่งศาลชั้นต้นมิได้กำหนด โทษฐานนี้ไว้ คดีก็ต้องบังคับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ซึ่งบัญญัติไว้ว่าแม้คดีถึงที่สุด แล้วให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำผิด จึงเป็นอันว่าศาลฎีกาจะกำหนดโทษให้ ลงแก่จำเลยในความผิดฐานนี้อีกไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 289/2512)

จำเลยถูกฟ้องหาว่าขนำสารออกนอกบริเวณเขตห้ามขนย้ายข้าว และนำไปเข้าเขตห้าม ขนย้ายข้าวอื่นโดยไม่ได้รับหนังสืออนุญาต เป็นการฝ่าฝืนประกาศเรื่องการควบคุมและกำหนดเขต ห้ามขนย้ายข้าวของคณะกรรมการสำรวจและห้ามกักกันข้าวซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติ สำรวจและกักกันข้าว ฯลฯ คดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น ได้มีประกาศฉบับใหม่ของ คณะกรรมการสำรวจและกักกันข้าว ให้ขนข้าวได้โดยไม่ต้องขออนุญาต แต่ประกาศฉบับใหม่นี้ มิใช่กฎหมาย จึงไม่มีผลลบล้างการกระทำของจำเลยซึ่งเป็นความผิดตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้น จำเลยจึงไม่พ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 320/2515)

ศาลพิพากษาถึงที่สุดจำคุกจำเลยตาม พระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ 2 ปี ระหว่างรับโทษ มีพระราชบัญญัติอาวุธปืน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2518 มาตรา 5 ให้นำปิ่นไปมอบแก่นายทะเบียน

ภายใน 90 วัน แล้วไม่ต้องรับโทษ ดังนี้ ไม่ได้บัญญัติว่าไม่เป็นความผิดต่อไป จึงปล่อยตัวตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 วรรค 2 ไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1894/2519)

นอกจากกรณีที่บัญญัติไว้ในมาตรา 2 แล้ว ยังมีอีกกรณีหนึ่งคือ กรณีที่กฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดแตกต่างกับกฎหมายที่ใช้ในภายหลัง การกระทำความผิดจะใช้กฎหมายใดบังคับแก่ผู้กระทำนั้น มาตรา 3 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ว่า

“ถ้ากฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดแตกต่างกับกฎหมายที่ใช้ในภายหลังการกระทำความผิดให้ใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดไม่ว่าในทางใด เว้นแต่คดีถึงที่สุดแล้ว แต่ในกรณีที่ดีถึงที่สุดแล้วดังต่อไปนี้

(1) ถ้าผู้กระทำความผิดยังไม่ได้รับโทษหรือกำลังรับโทษอยู่ และโทษที่กำหนดตามคำพิพากษาหนักกว่าโทษที่กำหนดตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง เมื่อสำนวนความปรากฏแก่ศาลหรือเมื่อผู้กระทำความผิด ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้นั้น ผู้อนุบาลของผู้นั้นหรือพนักงานอัยการร้องขอให้ศาลกำหนดโทษเสียใหม่ ตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง ในกรณีที่ศาลจะกำหนดโทษใหม่นี้ ถ้าปรากฏว่าผู้กระทำความผิดได้รับโทษมาบ้างแล้ว เมื่อได้คำนึงถึงโทษตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง หากเห็นเป็นการสมควรศาลจะกำหนดโทษน้อยกว่าโทษขั้นต่ำที่กฎหมายที่บัญญัติในภายหลังกำหนดไว้ ถ้าหากมีก็ได้ หรือถ้าเห็นว่าโทษที่ผู้กระทำความผิดได้รับมาแล้วเป็นการเพียงพอ ศาลจะปล่อยผู้กระทำความผิดไปก็ได้

(2) ถ้าศาลพิพากษาให้ประหารชีวิตผู้กระทำความผิด และตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไม่ถึงประหารชีวิต ใ้งดการประหารชีวิตผู้กระทำความผิดและให้ถือว่าโทษประหารชีวิตตามคำพิพากษาได้เปลี่ยนเป็นโทษสูงสุดที่จะพึงลงได้ตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง”

ฉะนั้น ตามบทบัญญัติ มาตรา 3 แห่งประมวลกฎหมายอาญาจะเห็นว่า ถ้ากฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดแตกต่างกับกฎหมายที่ใช้ในภายหลังการกระทำความผิดให้ใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดไม่ว่าทางใดเราจึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาคำว่า “กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณ” นั้นเป็นอย่างไร

กฎหมายที่ถือว่าเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด เช่น

1. กฎหมายที่กำหนดอัตราโทษเบากว่า เช่น กฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดกำหนดโทษจำคุก 3 ปี แต่กฎหมายที่บัญญัติในภายหลังกำหนดโทษจำคุก เพียง 1 ปี ต้องถือว่ากฎหมายที่กำหนดโทษในภายหลังเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด

2. กฎหมายที่กำหนด **ประเภทของโทษ** ที่เบากว่า เช่น กฎหมายที่ใช้ในขณะที่กระทำความผิด กำหนดโทษให้ ประหารชีวิต แต่กฎหมายที่ใช้ภายหลังกำหนดโทษจำคุกไว้ 30 ปี เป็นต้น

สำหรับประเภทของโทษต้องพิจารณาจาก มาตรา 18 กล่าวคือโทษประหารชีวิตหนักกว่าโทษจำคุก โทษจำคุกหนักกว่าโทษกักขัง โทษกักขังหนักกว่าโทษปรับ และโทษปรับหนักกว่าโทษริบทรัพย์สิน เป็นต้น

สำหรับกรณีที่คดีถึงที่สุดแล้ว ได้มีกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด ก็ยอมยกที่จะแก้ไขได้ แต่อย่างไรก็ตามมาตรา 3 ก็ได้บัญญัติให้เป็นผลดีแก่ผู้กระทำความผิด 2 กรณีคือ

- (1) ผู้กระทำความผิดต้องคำพิพากษาให้ต้องรับโทษซึ่งมิใช่โทษประหารชีวิต
- (2) ผู้กระทำความผิด ต้องคำพิพากษาให้ต้องรับโทษประหารชีวิต

(1) ผู้กระทำความผิดต้องคำพิพากษาให้ต้องรับโทษซึ่งมิใช่โทษประหารชีวิต ถ้า

- 1.1 สำนวนความปรากฏแก่ศาล หรือ
- 1.2 เมื่อผู้กระทำความผิด
- 1.3 ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้นั้น
- 1.4 ผู้อนุบาลของผู้นั้น
- 1.5 พนักงานอัยการเป็นผู้ร้องขอทั้งนี้เมื่อ

(ก) ในกรณีผู้กระทำความผิดยังไม่ได้รับโทษตามคำพิพากษา ศาลมีอำนาจกำหนดโทษเสียใหม่ตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังซึ่งเป็นคุณมาบังคับ เช่น การจำคุกแทนค่าปรับ ต้องเปลี่ยนเป็นกักขังแทนค่าปรับและถืออัตรา 5 บาท ต่อ 1 วัน ตามกฎหมายใหม่ แม้ศาลจะได้พิพากษาคดีถึงที่สุดไปก่อนใช้กฎหมายใหม่ก็ตาม (คำพิพากษาฎีกาที่ 1625/2500)

หมายเหตุ ปัจจุบันกักขังแทนค่าปรับกำหนดอัตรา 20 บาท ต่อ 1 วัน

ศาลพิพากษาปรับและให้บังคับตามกฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะที่ศาลพิพากษา ต่อมาประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30 ใช้บังคับศาลยอมกักขังแทนค่าปรับตามกฎหมายใหม่ซึ่งเป็นคุณแก่จำเลย แม้คำพิพากษาที่ใช้กฎหมายเก่าจะถึงที่สุดแล้วก็ตาม (กักขังแทนค่าปรับตามกฎหมายใหม่เบากว่าการจำคุกแทนค่าปรับตามกฎหมายเก่า) (คำพิพากษาฎีกาที่ 571/2501)

(ข) ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้รับโทษมาบ้างแล้วแต่ยังไม่พ้นโทษ ถ้าศาลเห็นว่าโทษที่ผู้กระทำความผิดได้รับมาแล้วเป็นการเพียงพอ ศาลจะปล่อยผู้กระทำความผิดไปก็ได้ โดยถือว่าได้จำคุกมาครบ

ตามคำพิพากษาแล้ว หรือศาลจะกำหนดโทษน้อยกว่าโทษขั้นต่ำที่กฎหมายบัญญัติในภายหลังกำหนดไว้ก็ได้

(2) ผู้กระทำความผิดต้องคำพิพากษาให้ต้องรับโทษประหารชีวิต

ถ้ากฎหมายที่บัญญัติในภายหลังโทษที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับนั้นไม่ถึงประหารชีวิต ให้ลดโทษประหารชีวิต และเปลี่ยนโทษประหารชีวิตมาเป็นโทษสูงสุดที่จะพึงลงได้ตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 94 ไม่ถือความผิดลหุโทษเป็นความผิดเพื่อการเพิ่มโทษ แต่ศาลอุทธรณ์ลงโทษและเพิ่มโทษตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 76 ถูกต้องตามกฎหมาย ในเวลานั้น เมื่อจำเลยฎีกาขึ้นมา ศาลฎีกาแก้เป็นไม่เพิ่มโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 3 ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 309/2500)

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 มีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดยิ่งกว่ากฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 314 ซึ่งระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 2,000 บาท เพราะอาจลงโทษได้ถึงสามสถาน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 313/2500)

ประมวลกฎหมายอาญาไม่มีบทลงโทษการลักปศุสัตว์และสัตว์พาหนะไว้โดยเฉพาะ ดังในกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 294 (6) จึงลงโทษตามกฎหมายลักษณะอาญา จะลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 535/2500)

ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้กำหนดโทษหนักในกรณีฉ้อโกงด้วยวิทยาคมเหมือนกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 306 (2) ศาลจึงลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 และเป็นเหตุในลักษณะคดีแม่โจทก์ฎีกามาจำเพาะ จำเลยบางคนศาลแก้บทและโทษ ให้เป็นคุณแก่จำเลยอื่นที่ไม่ได้อุทธรณ์ฎีกามาได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 535/2500)

การกระทำความผิดและฟ้องตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 319 (3) ก่อนใช้กฎหมายใหม่เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ไม่ใช่เป็นความผิดอันยอมความได้ ฟ้องคดีได้โดยไม่ต้องมีการร้องทุกข์ก่อน ระหว่างพิจารณาคดีกฎหมายใหม่ออกมาว่า การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นความผิดยอมความได้ (ม. 354, 356, 96 ประมวลกฎหมายอาญา). ก็ไม่มีผลย้อนหลังกระทบกระทั่งการฟ้องคดีที่เข้ามาโดยชอบแล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1981/2500)

ระหว่างฎีกามีพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบรอบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499

ออกใช้โทษที่จำเลยเคยรับมาก่อนเป็นอันไม่มีจึงกักกันจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 41 หรือเพิ่มโทษจำเลยตาม มาตรา 92, 93 ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 155/2501)

กระทำผิดตามกฎหมายเก่า กฎหมายใหม่ในขณะที่พิจารณาคดีโทษขั้นสูงเบากว่า ศาลใช้กฎหมายใหม่ลงโทษ เพราะเป็นคุณแก่ผู้กระทำผิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 395/2501)

ความผิดฐานเบิกความเท็จตามกฎหมายลักษณะอาญา จำคุก 3 เดือน ถึง 3 ปี ประมวลกฎหมายอาญาจำคุกไม่เกิน 5 ปี เมื่อศาลพิพากษาจำคุก 6 เดือน ต้องปรับบทกฎหมายลักษณะอาญา เพราะกำหนดโทษที่ลงอยู่ในเกณฑ์กฎหมายเก่า (คำพิพากษาฎีกาที่ 433/2501)

กระทำผิดก่อนใช้กฎหมายใหม่ เมื่อจำเลยรับสารภาพชั้นสอบสวนศาลลดโทษให้จำเลยตามกฎหมายเก่า ไม่ใช่ลงโทษตามมาตรา 78 ประมวลกฎหมายอาญา (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 59 ลดโทษไม่เกินครึ่งหนึ่งเหมือนกัน) (คำพิพากษาฎีกาที่ 1175/2501)

กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 339 (2) อาจจำคุกไม่เกิน 10 วัน ปรับไม่เกิน 50 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 393 ปรับ 500 บาท สถานเดียว ต้องใช้กฎหมายใหม่ลงโทษ แต่ที่ศาลชั้นต้นปรับมาแล้ว 50 บาท ศาลฎีกาเห็นสมควรไม่แก้โทษปรับ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1184-1185/2501)

กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 250 (3) ต้องพยายามทำความผิด จึงเป็นคุณแก่ผู้กระทำผิด ยิ่งกว่าประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289 (4) ที่บัญญัติเพียงว่าไตร่ตรอง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1251/2501)

ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 131 กระทงหนึ่ง และ 230 กระทงหนึ่ง โดยรวมกระทงลงโทษจำคุก 15 ปี ลดตามมาตรา 59 จำคุก 7 ปี 6 เดือน คดีถึงที่สุดแล้ว ต่อมาใช้ประมวลกฎหมายอาญาซึ่งตรงกับมาตรา 147 โทษอย่างสูง 10 ปี และมาตรา 162 โทษอย่างสูง 7 ปี ดังนั้นโทษที่ศาลลงแก้จำเลย 15 ปี นั้นเป็นการรวมกระทงลงโทษ ไม่ใช่ลงโทษบทหนัก จึงไม่หนักกว่าโทษตามกฎหมายใหม่ ไม่เป็นกรณีที่ศาลจะกำหนดโทษจำเลยใหม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 707/2501)

การลดโทษให้เพราะจำเลยรับสารภาพในชั้นสอบสวน ควรใช้กฎหมายขณะทำผิดปรับบท (เดินตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 1175/2501) (คำพิพากษาฎีกาที่ 36/2502)

ศาลพิพากษาเพิ่มโทษจำเลย คดีถึงที่สุดก่อนใช้พระราชบัญญัติล้างมลทินโทษเนื่องในโอกาสครบรอบ 25 พุทธศตวรรษแล้ว จำเลยจะขอแก้คำพิพากษา เป็นไม่เพิ่มโทษจำเลยไม่ได้ ต้องห้ามตามมาตรา 190 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ต่อมามีคำพิพากษาฎีกาที่ 433/2502)

และ 978/2502 ถือตาม) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 220/2502)

แพทย์ทำการรีดลูกโดยเห็นแก่สินจ้างรางวัล อันเป็นความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 262 มีโทษหนักกว่าความผิดฐานรีดลูกธรรมดาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 261 เมื่อประมวลกฎหมายอาญาออกใช้บังคับ ไม่มีบทให้รับโทษหนักขึ้นเป็นพิเศษ ศาลจะลงโทษตามกฎหมายลักษณะอาญาไม่ได้ ต้องลงโทษตามมาตรา 261 ที่เป็นคุณแก่จำเลย (มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 566/2502 ถือตาม)

ความผิดฐานเจ้าพนักงานปลอมหนังสือตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 299 และ 230 กำหนดจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ถึง 10 ปี แต่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 161 จำคุกไม่เกิน 10 ปี ซึ่งไม่มีกำหนดโทษขั้นต่ำ จึงถือว่ามาตรา 161 เป็นคุณแก่จำเลยเมื่อจำเลยรับสารภาพ ศาลพิพากษาลงโทษไปได้ไม่ต้องสืบประกอบ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1303/2503)

อายุความฟ้องคดีอาญา ถือเอาอายุครบฟ้องร้องจำเลยที่น้อยกว่าบังคับ เพราะเป็นคุณแก่จำเลย (กฎหมายเก่าฟ้องภายใน 5 ปี กฎหมายใหม่ฟ้องภายใน 10 ปี ใช้อายุความตามกฎหมายเก่า) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1105/2504)

โจทก์ฟ้องจำเลยเมื่อ พ.ศ. 2498 ขอให้ลงโทษตามกฎหมายลักษณะอาญาซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลากระทำความผิดคือการพิจารณาอยู่ในเวลากระทำความผิด คดีรอการพิจารณาอยู่จนถึง พ.ศ. 2500 จึงได้มีประมวลกฎหมายอาญาออกมาใช้บังคับ โจทก์ขอแก้ฟ้องให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้เป็นเรื่องโจทก์เข้าใจผิดคิดว่ากฎหมายเปลี่ยนใหม่ ก็ต้องลงโทษตามกฎหมายใหม่ แต่ก็ไม่หาทำให้ฟ้องของโจทก์เสียไปไม่เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 3 ให้ใช้กฎหมายส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 110/2505)

จำเลยปลอมหนังสือในหน้าที่ตนมีความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 229 มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป จึงเป็นกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิด แต่เมื่อประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 3 ใช้กฎหมายที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด จึงต้องใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 161 ลงโทษ เพราะไม่มีโทษขั้นต่ำไว้ เมื่อจำเลยรับสารภาพ ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยได้โดยไม่ต้องสืบประกอบ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1019-1021/2506)

การต่อเติมอาคารโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างนั้น ความผิดสำเร็จตั้งแต่ทำอาคารเสร็จ

อำนาจของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่จะสั่งการ (ระงับ, แก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือถอน) ตามพระราช

บัญญัติควบคุมการก่อสร้าง (ฉบับที่ 2) 2504 ไม่มีผลย้อนหลัง จึงต้องใช้วิธีร้องขอต่อศาล เพื่อ
สั่งตามพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. 2479 มาตรา 11 วรรค 2 อันเป็นกฎหมาย
ที่ใช้ในขณะกระทำผิด และเป็นคุณแก่ผู้กระทำผิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 1818/2506)

จำเลยกระทำผิดก่อนใช้พระราชบัญญัติไฟ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2505 ซึ่งมีโทษสูงกว่า จึงต้อง
ใช้พระราชบัญญัติไฟ พ.ศ. 2486 ซึ่งใช้ในขณะกระทำผิด และเป็นคุณแก่จำเลย ตามประมวล
กฎหมายอาญา มาตรา 3 วรรคแรก (คำพิพากษาฎีกาที่ 750/2508)

โทษตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 249 กับโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา
288 กำหนดโทษไว้เท่ากัน การที่จะใช้กฎหมายบังคับปรับบทไม่เป็นคุณแก่จำเลยแต่ประการใด
ศาลจึงใช้กฎหมายลักษณะอาญาปรับบทลงโทษจำเลย (อ้างคำพิพากษาที่ 1630/2500 และ 1814/2500)
คำพิพากษาฎีกาที่ 1369-1370/2508)

ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น มีปืน กระสุนปืนไว้ในความครอบครอง
โดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ให้ลงโทษฐานพยายามฆ่าผู้อื่นเป็นกระหนก จำเลยอุทธรณ์เฉพาะข้อหา
พยายามฆ่าผู้อื่น ขณะศาลอุทธรณ์พิจารณาอยู่พระราชบัญญัติอาวุธปืน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510
ประกาศใช้ มีมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ยกเว้นโทษจำเลยในความผิดฐานมีอาวุธปืน และ
เครื่องกระสุนปืนไว้ในความครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ดังนี้ ศาลอุทธรณ์มีอำนาจยกมาตรา 6
แห่งพระราชบัญญัตินี้วินิจฉัยว่าจำเลยได้รับยกเว้นโทษได้ เพราะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบ
เรียบร้อย และคดียังไม่ถึงที่สุด และกฎหมายในส่วนที่เป็นคุณแก่จำเลยด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่
1040/2513)

ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2514) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ในภายหลังกระทำความ
ผิดข้อ 14 ให้ยกเลิกความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 340 แล้วบัญญัติขึ้นใหม่ โดยกำหนด
โทษฐานปล้นทรัพย์ โดยใช้ปืนยิงไว้มีระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ 15 ปีถึง 20 ปี
ซึ่งเบากว่าระวางโทษตามมาตรา 340 วรรค 4 เดิม การลงโทษจำเลยต้องปรับบทตามที่แก้ไขใหม่
(คำพิพากษาฎีกาที่ 16/2515)

โจทก์ฟ้องขอให้บวกโทษที่รอไว้เข้ากับโทษในคดีนี้ ศาลจำคุกตลอดชีวิตในคดีหลัง จึงบวก
โทษไม่ได้แม้แต่จะมีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 11 ข้อ 1 ออกใช้บังคับ ข้อความที่บัญญัติใหม่จะ
บวกโทษเข้าได้ก็ตาม นำมาใช้ไม่ได้ เพราะไม่เป็นคุณแก่จำเลย ต้องใช้กฎหมายเก่า (คำพิพากษา
ฎีกาที่ 600/2515)

จำเลยกระทำผิดหลายกรรมต่างกัน ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 เดิม ศาลจะลงโทษทุกกรรมเป็นกระทงความผิดไป หรือจะลงโทษเฉพาะกระทงที่หนักที่สุดก็ได้ ต่อมา มีประกาศคณะปฏิวัติยกเลิกมาตรา 91 เสีย ให้ลงโทษหลายกรรมทุกกระทงความผิด ศาลต้องใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 เดิม ซึ่งเป็นกฎหมายส่วนที่เป็นคุณแก่จำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 3 ศาลจึงลงโทษจำเลยเฉพาะกระทงที่หนักที่สุดกระทงเดียวได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 176/2516)

ระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ แก้ไขเพิ่มเติมให้ความผิดจำเลยมีโทษเบากว่าเดิม ศาลลงโทษจำเลยตามประกาศคณะปฏิวัติได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 721/2516)

จำเลยข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหาย แม้จำเลยจะทำโดยใช้อาวุธและมีลักษณะเป็นการโหมยิง ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 เดิมมิได้บัญญัติโทษสูงขึ้นระหว่างพิจารณาคดี มีประกาศของคณะปฏิวัติกำหนดการกระทำของจำเลยมีโทษสูงขึ้น ประกาศดังกล่าวไม่ใช่กฎหมายที่เป็นคุณ จะนำมาปรับกับการกระทำของจำเลยหาได้ไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1023/2516)

จำเลยทำผิดก่อนประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 11 ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2514 งดลดโทษประหารชีวิตตามมาตรา 52 เดิม ลดลงเป็นจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ 16 ปี ถึง 20 ปี เป็นคุณยิ่งกว่าประกาศคณะปฏิวัติ ข้อ 1 ซึ่งให้ลดเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตสถานเดียว ศาลต้องใช้มาตรา 52 เดิม (คำพิพากษาฎีกาที่ 2064/2520)

จำเลยถูกจับดำเนินคดีฐานมีอาวุธปืนฯ ที่ใช้เฉพาะในการสงคราม แล้วมีคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 12 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2519 ให้นำปืนมามอบแก่นายทะเบียน ปืนจึงไม่อยู่ในครอบครองของจำเลย จำเลยก็ไม่ต้องรับโทษตามคำสั่งนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 924/2521)

จำเลยมีอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนที่ใช้เฉพาะแต่ในการสงคราม และถูกจับก่อนคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 12 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2519 ที่ให้ผู้มีอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนสำหรับใช้แต่เฉพาะในการสงครามไว้ในครอบครองนำมามอบให้ นายทะเบียนท้องที่ตามกฎหมายภายในวันที่ 14 ตุลาคม 2519 ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษมีผลใช้บังคับ แม้โจทก์จะฟ้องคดีนี้แล้ว วันที่ 14 ตุลาคม 2519 จำเลยก็ไม่ต้องรับโทษ ศาลยกฟ้อง (คำพิพากษาฎีกาที่ 472/2522)

จอตฤไม่ขนานชนิดขอบทาง มีความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 54, 148 เป็นคุณกว่า พระราชบัญญัติจราจร พ.ศ. 2477 มาตรา 19, 66 ศาลใช้กฎหมายใหม่ลงโทษ

(คำพิพากษาฎีกาที่ 1602/2522)

จำเลยขับรถบรรทุกน้ำมันยอมให้รถที่ตามมาแซงขึ้นแล้ว แต่ยังแซงไม่พ้นจำเลยกลับแข่งและกินทางเข้าไปในทางรถที่แซงจึงเฉี่ยวกัน จำเลยประมาท เป็นความผิด ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2497 มาตรา 29, 66 ซึ่งพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 (4), 157 ยังไม่ผิด แต่โทษสูงกว่า ลงโทษตามพระราชบัญญัติเดิม (คำพิพากษาฎีกาที่ 1765/2522)

ตอนที่ 2

สถานที่ที่กฎหมายอาญาใช้บังคับ

ประมวลกฎหมายอาญาได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสถานที่ที่กฎหมายอาญาจะใช้บังคับไว้ใน
มาตรา 4

“ผู้ใดกระทำความผิดในราชอาณาจักร ต้องรับโทษตามกฎหมาย”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญานั้นได้วางหลักเกณฑ์โดยให้ใช้
“หลักดินแดน” กล่าวคือ กฎหมายของประเทศไทยย่อมใช้บังคับแก่การกระทำความผิดที่เกิดขึ้น
ภายในประเทศไทย โดยไม่คำนึงถึงว่า บุคคลผู้กระทำความผิดจะเป็นคนต่างประเทศหรือไม่ อยู่ประจำ
หรืออยู่ชั่วคราว สำคัญอยู่ที่ว่า ขณะกระทำความผิดได้กระทำลงในอาณาเขตของประเทศไทย
ย่อมต้องใช้กฎหมายอาญาบังคับได้

ส่วนการกระทำความผิดที่ได้กระทำลงในราชอาณาจักรแล้ว ตัวผู้กระทำความผิดได้หลบหนี
ไปต่างประเทศ ก็ยังคงใช้กฎหมายอาญาบังคับอยู่นั่นเอง แต่วิธีการที่จะได้ตัวผู้กระทำความผิดมา
ดำเนินคดีอาญาในประเทศนั้นต้องใช้วิธีการ“ส่งผู้ร้ายข้ามแดน” ซึ่งจะต้องปฏิบัติ ตามกฎหมายว่า
ด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนโดยศึกษารายละเอียดจากกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญา

คำว่า “ราชอาณาจักร” มีขอบเขตแค่ไหน จะต้องพิจารณากันดังต่อไปนี้

“ราชอาณาจักร” หมายถึงอาณาเขตของประเทศที่กำหนดไว้ ซึ่งได้แก่

1. พื้นดินและพื้นน้ำ ซึ่งหมายถึงอาณาเขตของประเทศไทยที่กำหนดไว้ตามแผนที่ภูมิศาสตร์
มีแนวเขตที่แน่นอนตลอดจนแม่น้ำลำคลองที่อยู่ภายในอาณาเขตของประเทศไทยนั้น
2. ทะเลอันเป็นอ่าวไทย ตามพระราชบัญญัติกำหนดเขตจังหวัดในอ่าวไทยตอนใน พ.ศ. 2502
3. ทะเลอันห่างจากฝั่งที่เป็นดินแดนของประเทศไม่เกิน 12 ไมล์
4. พื้นอากาศเหนือ 1, 2 และ 3

นอกจากการกระทำความผิดในราชอาณาจักรซึ่งหมายความว่าความผิดนั้นได้กระทำลงใน
ราชอาณาจักรและผลของการกระทำได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักรแล้วยังมีการกระทำที่ประมวลกฎหมาย
อาญาให้ถือว่ากระทำความผิดนั้นได้กระทำลงในราชอาณาจักรด้วย กล่าวคือต้องรับโทษทางอาญา
ตามกฎหมายไทย การกระทำที่ให้ถือว่ากระทำความผิดในราชอาณาจักรได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 4, มาตรา 5
และมาตรา 6 ดังนี้

มาตรา 4 วรรค 2 “การกระทำความผิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทย ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด ให้ถือว่ากระทำความผิดในราชอาณาจักร”

มาตรา 5 “ความผิดใดที่การกระทำแม้แต่ส่วนหนึ่งส่วนใดได้กระทำในราชอาณาจักรก็ดี ผลแห่งการกระทำเกิดในราชอาณาจักรโดยผู้กระทำประสงค์ให้ผลนั้นเกิดในราชอาณาจักร หรือโดยลักษณะแห่งการกระทำผลที่เกิดขึ้นนั้นควรเกิดในราชอาณาจักร หรือย่อมจะเล็งเห็นได้ว่าผลนั้นจะเกิดในราชอาณาจักรก็ดี ให้ถือว่าความผิดนั้นได้กระทำในราชอาณาจักร

ในกรณีการเตรียมการ หรือพยายามกระทำการใด ๆ ซึ่งกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด แม้การกระทำนั้นจะได้กระทำนอกราชอาณาจักร ถ้าหากการกระทำนั้นจะได้กระทำตลอดไปจนถึงขั้นความผิดสำเร็จ ผลจะเกิดขึ้นในราชอาณาจักร ให้ถือว่าการเตรียมการหรือพยายามกระทำผิดนั้นได้กระทำในราชอาณาจักร”

มาตรา 6 “ความผิดใดที่ได้กระทำในราชอาณาจักรหรือที่ประมวลกฎหมายนี้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร แม้การกระทำของผู้เป็นตัวการด้วยกัน ของผู้สนับสนุนหรือของผู้ใช้ให้กระทำความผิดนั้นจะได้กระทำนอกราชอาณาจักรก็ให้ถือว่าตัวการ ผู้สนับสนุนหรือผู้ใช้ให้กระทำ ได้กระทำในราชอาณาจักร”

จากบทบัญญัติในสามมาตราดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการกระทำที่ประมวลกฎหมายถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร มีดังนี้

1. การกระทำความผิดในเรือไทย หรืออากาศยานไทย ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด ที่กฎหมายให้ถือเช่นนี้ก็เพราะเหตุว่า เรือหรืออากาศยานซึ่งสัญจรของประเทศไทย ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนของประเทศไทย

2. ความผิดที่การกระทำแม้แต่ส่วนใดส่วนหนึ่งได้กระทำในราชอาณาจักร เช่น นายแดง นายดำ และนายเขียว ได้ปล้นทรัพย์ของนายขาวในรถทัวร์ซึ่งเดินทางตั้งแต่ในราชอาณาจักรจนกระทั่งถึงประเทศมาเลเซียต้องถือว่า การปล้นนั้นได้กระทำในราชอาณาจักรเพราะส่วนหนึ่งของการปล้นได้เกิดขึ้นในประเทศไทย

3. ผลแห่งการกระทำได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักรโดยผู้กระทำประสงค์ให้ผลนั้น เกิดขึ้นในราชอาณาจักร เช่น นายดำ อยู่ตรงชายแดนประเทศมาเลเซีย มีเจตนาจะฆ่า นายมิด ซึ่งอยู่ในประเทศไทย จึงยิงปืนมาถูกนายมิดที่อยู่ในประเทศไทยตาย แม้นายดำจะได้ยิงนายมิดนอกราชอาณาจักรไทย คือประเทศมาเลเซียก็ต้องถือว่านายดำได้ฆ่านายมิดในประเทศไทยและศาลไทยมีอำนาจลงโทษได้

เพราะผู้กระทำคือนายดำประสงค์ให้ผลคือความตายนั้นเกิดขึ้นในราชอาณาจักรไทย

4. ผลแห่งการกระทำเกิดในราชอาณาจักรโดยลักษณะแห่งการกระทำผลที่เกิดขึ้นนั้นควรเกิดขึ้นในราชอาณาจักร หมายถึงกรณีที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยประมาท เช่น ก. อยู่ใกล้ชายแดนประเทศพม่ายิงปืนโดยประมาทถูกนาย ข. ซึ่งอยู่ในประเทศไทยตาย ถือว่า ก. ได้กระทำความผิดฐานฆ่าคนตายโดยประมาทในประเทศไทย เพราะเหตุโดยลักษณะแห่งการกระทำผลคือความตายควรเกิดขึ้นในราชอาณาจักร

5. ผลแห่งการกระทำได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร โดยผู้กระทำย่อมสังเกตเห็นได้ว่าผลนั้นจะเกิดขึ้นในราชอาณาจักร เช่น นายเอก อยู่ในประเทศมาเลเซีย ต้องการฆ่าดำ ซึ่งอยู่ตรงชายแดนประเทศมาเลเซีย นายเอกเห็นแล้วว่า นายดำยืนอยู่ใกล้กับนายขาวซึ่งนายขาวอยู่ในเขตประเทศไทย ถ้า นายเอกยิงนายดำ กระสุนปืนอาจถูกนายขาวตายได้ ถ้านายเอกยิงนายดำ แล้วลูกกระสุนปืนถูกนายขาวซึ่งอยู่ในประเทศไทยตาย ต้องถือว่านายเอกได้กระทำความผิดในประเทศไทย เพราะนายเอกย่อมสังเกตเห็นได้ว่าผลคือความตายของนาย ข. จะเกิดขึ้นในราชอาณาจักรไทย

6. ในกรณีการเตรียมการ หรือพยายามกระทำความผิดใด ซึ่งกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแม้กระทำนอกราชอาณาจักร ถ้าหากการกระทำนั้นได้กระทำตลอดไปถึงขั้นกระทำความผิดสำเร็จ ผลจะเกิดขึ้นในราชอาณาจักร

การเตรียมหรือพยายามกระทำความผิดตามที่ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ เช่น ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตาม มาตรา 107 ถึง มาตรา 110 ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักรตามมาตรา 114 และภายในนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา 122, 128 การเตรียมเพื่อวางเพลิงเผาทรัพย์ตามมาตรา 219 ซึ่งความผิดเหล่านี้แม้จะได้เตรียมหรือพยายามกระทำนอกราชอาณาจักร ถ้าได้กระทำตลอดไปแล้วผลจะเกิดขึ้นในราชอาณาจักร ให้ถือว่าการเตรียมหรือพยายามกระทำความผิดนั้นได้กระทำในราชอาณาจักร

7. ถ้าความผิดได้กระทำในราชอาณาจักร หรือเป็นความผิดที่ประมวลกฎหมายอาญาถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร แม้ตัวการด้วยกันจะได้กระทำนอกราชอาณาจักร ก็ถือว่าตัวการนั้นได้กระทำความผิดในราชอาณาจักรด้วย

8. ถ้าความผิดได้กระทำในราชอาณาจักร หรือเป็นความผิดที่ประมวลกฎหมายอาญาถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร แม้ผู้สนับสนุนจะได้กระทำนอกราชอาณาจักร ก็ถือว่าผู้สนับสนุนได้กระทำความผิดในราชอาณาจักรด้วย เช่น ดำอยู่ที่อเมริกายอมให้แดงยืมปืนที่อเมริกาโดยรู้ว่าแดงจะนำปืนนั้นไปฆ่าชาวที่ประเทศไทย ถ้าแดงได้ใช้ปืนนั้นฆ่าชาวตาย ต้องถือว่าดำได้กระทำความผิดฐานเป็นผู้สนับสนุนในความผิดฐานฆ่าคนตายในประเทศไทย

9. ถ้าความผิดได้กระทำในราชอาณาจักรหรือเป็นความผิดที่ประมวลกฎหมายอาญาถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร แม้ผู้ใช้ให้กระทำความผิดนั้นจะได้กระทำนอกราชอาณาจักรก็ถือว่าผู้ใช้ได้กระทำความผิดในราชอาณาจักรด้วย เช่น เก่งอยู่ที่อเมริกา ใช้กล้าที่อเมริกาให้ไปยิง ดวง ในประเทศไทย ถ้าต่อมา กล้า ยิง ดวง ตายในประเทศไทยต้องถือว่าเก่งได้กระทำความผิดฐานใช้ให้ฆ่าคนตายในประเทศไทย

หมายเหตุ ผู้โฆษณา หรือประกาศให้บุคคลทั่วไปกระทำความผิดนอกราชอาณาจักรไม่ถือว่า ผู้โฆษณา หรือประกาศได้กระทำความผิดในราชอาณาจักร เพราะตามมาตรา 6 ได้บัญญัติเฉพาะผู้ใช้ให้กระทำความผิดเท่านั้น

เหตุผลที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 5 และมาตรา 6 กำหนดให้ถือว่าการกระทำความผิดดังกล่าวนี้ได้กระทำในราชอาณาจักรไทย นั้นเนื่องจากผลของการกระทำความผิดนั้น ได้เกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้นในราชอาณาจักรไทยซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อความสงบสุขและความมั่นคงปลอดภัยภายในราชอาณาจักรไทยโดยตรงนั่นเอง

ข้อยกเว้นหลักดินแดน

นอกจากประมวลกฎหมายอาญาจะได้บัญญัติเรื่องหลักดินแดนไว้ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังได้บัญญัติเกี่ยวกับข้อยกเว้นของหลักดังกล่าวไว้ด้วยว่าการกระทำความผิดนอกราชอาณาจักรบางความผิดให้ศาลไทยมีอำนาจลงโทษได้ แบ่งออกได้ 2 ประเภทคือ

1. ข้อยกเว้นเกี่ยวกับสภาพของความผิด
2. ข้อยกเว้นเกี่ยวกับบุคคลที่กระทำความผิด

1. ข้อยกเว้นเกี่ยวกับสภาพของความผิด

มาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ดังนี้

“ผู้ใดกระทำความผิดดังระบุไว้ดังต่อไปนี้ในราชอาณาจักร จะต้องรับโทษในราชอาณาจักร

คือ

- (1) ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 107 ถึงมาตรา 129
- (2) ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 240 ถึง มาตรา 249 มาตรา 254 มาตรา 256 มาตรา 257 และมาตรา 266 (3) และ (4)
- (3) ความผิดฐานชิงทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 339 และความผิดฐานปล้นทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 340 ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวง

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

จำเลยเป็นคนไทยถูกฟ้องหาว่ากระทำความผิดฐานชิงทรัพย์นอกประเทศไทย ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 339 นั้น ฟ้องของโจทก์ไม่จำต้องอ้างกฎหมายอาญาของประเทศที่จำเลยไปกระทำความผิดก็เป็นฟ้องที่สมบูรณ์ ทั้งไม่จำต้องสืบกฎหมายต่างประเทศนั้น ๆ (คำพิพากษาฎีกาที่ 57/2508)

2. ข้อยกเว้นเกี่ยวกับบุคคลผู้กระทำความผิด

ข้อยกเว้นนี้ ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ 2 กรณี คือ

1. กรณีที่คนไทย และคนต่างด้าวกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร
2. กรณีเจ้าพนักงานของประเทศไทยกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร

1. กรณีที่คนไทยและคนต่างด้าวกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร มาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ดังนี้

“ผู้ใดกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร และ

(ก) ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นคนไทยและรัฐบาลแห่งประเทศที่ความผิดได้เกิดขึ้น หรือผู้เสียหายได้ร้องขอให้ลงโทษ หรือ

(ข) ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นคนต่างด้าวและรัฐบาลไทยหรือคนไทยเป็นผู้เสียหาย และผู้เสียหายได้ร้องขอให้ลงโทษ

ถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดดังระบุไว้ต่อไปนี้ จะต้องรับโทษภายในราชอาณาจักร คือ

(1) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 217 มาตรา 218 มาตรา 221 ถึงมาตรา 223 ทั้งนี้เว้นแต่กรณีเกี่ยวกับมาตรา 220 วรรคแรก และมาตรา 224 มาตรา 226 มาตรา 228 ถึงมาตรา 232 มาตรา 237 และมาตรา 233 ถึงมาตรา 236 ทั้งนี้ เฉพาะเมื่อเป็นกรณีต้องระวางโทษตามมาตรา 238

- (2) ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 264 มาตรา 265 มาตรา 266 (1) และ (2) มาตรา 268 ทั้งนี้เว้นแต่กรณีเกี่ยวกับมาตรา 267 และมาตรา 269
- (3) ความผิดเกี่ยวกับเพศตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 276 มาตรา 280 และมาตรา 285 ทั้งนี้เฉพาะที่เกี่ยวกับมาตรา 276
- (4) ความผิดต่อชีวิต ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 288 ถึงมาตรา 290
- (5) ความผิดต่อร่างกาย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295 ถึงมาตรา 298
- (6) ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บหรือคนชรา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 306 ถึงมาตรา 308
- (7) ความผิดต่อเสรีภาพ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 309 มาตรา 310 มาตรา 312 ถึงมาตรา 315 และมาตรา 317 ถึงมาตรา 320
- (8) ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 336
- (9) ความผิดฐานกรรโชก รีดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 337 ถึงมาตรา 340
- (10) ความผิดฐานฉ้อโกง ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 341 ถึงมาตรา 344 มาตรา 346 และมาตรา 347
- (11) ความผิดฐานข่มขืน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 352 ถึงมาตรา 354
- (12) ความผิดฐานรับของโจร ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 357
- (13) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 358 ถึงมาตรา 360”

จะเห็นได้ว่า มาตรา 8 ได้บัญญัติจำกัดความผิดไว้ 13 อนุมาตรา ซึ่งเป็นความผิดที่สำคัญ ๆ และเป็นความผิดที่ทุกประเทศก็ถือว่าเป็นความผิดด้วย ความผิดอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากความผิดดังกล่าวแล้ว ถ้าได้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักร จะฟ้องร้องขอให้ศาลไทยลงโทษไม่ได้ (เว้นแต่กรณีตาม มาตรา 7 และมาตรา 9)

2. กรณีเจ้าพนักงานของประเทศไทย กระทำความผิดนอกราชอาณาจักร การที่ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานของประเทศไทยซึ่งกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร และการกระทำความผิดนี้เป็นความผิดเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยต้องเสียหาย ศาลไทยจึงสมควรมีอำนาจลงโทษได้ กฎหมายจึงได้บัญญัติไว้ในมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายอาญาดังนี้

“เจ้าพนักงานของรัฐบาลไทยกระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 147 ถึงมาตรา 166 และมาตรา 200 ถึงมาตรา 205 นอกราชอาณาจักร จะต้องได้รับโทษในราชอาณาจักร”

ความผิดตามที่มาตรา 9 ได้ระบุไว้นี้เป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานโดยเฉพาะกล่าวคือ มาตรา 147 ถึงมาตรา 166 เป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตต่อหน้าที่ ละทิ้งหน้าที่การงานเป็นต้น ส่วนความผิดตามมาตรา 200 ถึงมาตรา 205 เป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

สาระสำคัญของมาตรา 9 นี้ อยู่ที่ว่า**เจ้าพนักงานของรัฐบาลไทย ได้กระทำความผิด** สำหรับคำว่า **“เจ้าพนักงาน”** จะหมายถึงบุคคลใดบ้างซึ่งบทนิยามในประมวลกฎหมายอาญาก็มิได้บัญญัติไว้ จึงเป็นการค่อนข้างยากที่จะวินิจฉัยหรือวางหลักให้แน่นอนลงไปว่าบุคคลประเภทใดบ้างเป็นเจ้าพนักงานแต่พอจะเข้าใจได้ว่า **“เจ้าพนักงาน”** หมายถึง

1. บุคคลที่กฎหมายระบุไว้เป็นพิเศษให้เป็นเจ้าพนักงานตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญา เช่น เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานเทศบาล พนักงานสุขาภิบาล พนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทย พนักงานการท่าเรือแห่งประเทศไทย ซึ่งกฎหมายว่าด้วยการนั้น ๆ ได้กำหนดให้เป็นเจ้าพนักงานตามความหมายของกฎหมายอาญา

2. บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการไม่ว่าเป็นประจำหรือชั่วคราวตามกฎหมาย เช่น พนักงานอัยการ หรือข้าราชการพลเรือนตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน เป็นต้น ไม่ว่าจะได้รับประโยชน์ตอบแทนเพื่อการนั้นหรือไม่ก็ตาม

พอจะสรุปตาม 2 นี้ ได้ว่าจะต้องมี การแต่งตั้งโดยชอบด้วยกฎหมายและการแต่งตั้งนั้น จะต้องแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการไม่ว่าเป็นประจำหรือเป็นครั้งคราว และไม่ว่าจะได้รับประโยชน์ตอบแทนหรือไม่ก็ตาม

คำพิพากษาของศาลในต่างประเทศ

การที่ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติยกเว้น เกี่ยวกับหลักดินแดน โดยให้ศาลไทยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรได้ ถ้าหากการกระทำความผิดนั้น ศาลในต่างประเทศได้พิจารณาพิพากษาแล้ว จะให้ศาลไทยนำการกระทำนั้นมาพิจารณาพิพากษาอีกหรืออย่างไร

เมื่อเกิดมีปัญหาเหล่านี้ขึ้นประมวลกฎหมายอาญา จึงได้บัญญัติไว้เป็น 2 กรณี คือ

1. กรณีการกระทำความผิด นอกราชอาณาจักร และศาลในต่างประเทศได้พิพากษาแล้ว
2. กรณีการกระทำความผิดในราชอาณาจักรหรือการกระทำความผิดที่ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร และศาลในต่างประเทศได้พิพากษาแล้ว

1. กรณีการกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร และศาลในต่างประเทศได้พิพากษาแล้ว ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 10 ได้บัญญัติไว้ดังนี้

“ผู้ใดกระทำการนอกราชอาณาจักรซึ่งเป็นการผิดตามมาตราต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 7 (2) และ (3) มาตรา 8 และมาตรา 9 ห้ามมิให้ลงโทษผู้นั้นในราชอาณาจักรเพราะการกระทำนั้นอีก ถ้า

(1) ได้มีคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือ

(2) ศาลในต่างประเทศพิพากษาให้ลงโทษ และผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว

ถ้าผู้ต้องคำพิพากษาได้รับโทษสำหรับการกระทำนั้น ตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศมาแล้ว แต่ยังไม่พ้นโทษ ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ หรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงโทษที่ผู้นั้นได้รับมาแล้ว”

จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญามาตรานี้ยึดหลักป้องกันมิให้มีการลงโทษซ้ำเพราะการกระทำความผิดครั้งเดียวไม่สมควรที่จะต้องถูกลงโทษหลายครั้ง ซึ่งเป็นหลักที่ยอมรับกันทั่วไป ดังเช่นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ยึดหลักเช่นนี้ กล่าวคือในมาตรา 39 (4) ได้บัญญัติว่า “สิทธินำ ก่ออาญาฟ้องย้อนมะเร็งไป เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง” แต่ตัวอย่างนี้ เป็นการกระทำความผิดในราชอาณาจักร ฉะนั้นการกระทำความผิดนอกราชอาณาจักรก็ใช้หลักเช่นเดียวกัน ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 10 แต่ผู้ที่กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรจะได้รับผลตามมาตรา 10 นี้ ก็เฉพาะความผิดตาม มาตรา 7 (2) และ (3) มาตรา 8 และ มาตรา 9 เท่านั้น ความผิดอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากนี้ จะไม่เข้าอยู่ในหลักเกณฑ์ของมาตรา 10 เลย

การกระทำความผิดนอกราชอาณาจักรซึ่งเข้ากรณีตามมาตรา 10 นี้ เมื่อศาลในต่างประเทศได้พิพากษาถึงที่สุดให้ปล่อยตัวไป หรือให้ลงโทษผู้นั้น แล้วผู้นั้นพ้นโทษแล้วศาลไทยไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้น อีกเลย เพราะบทบัญญัติมาตรา 10 นี้ เป็นบทบัญญัติเด็ดขาด ห้ามมิให้ศาลไทยลงโทษอีกแต่ถ้าได้รับโทษตามคำพิพากษาในต่างประเทศมาบ้างแล้วแต่ยังไม่พ้นโทษ ศาลไทยก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้น แต่มีอำนาจที่จะลงโทษน้อยกว่าอัตราขั้นต่ำ หรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้ ในเมื่อคำนึงถึงโทษที่ผู้นั้นได้รับมาแล้วจากต่างประเทศ

2. กรณีการกระทำความผิดในราชอาณาจักร หรือการกระทำความผิดที่ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร และศาลในต่างประเทศได้พิพากษาแล้ว ตามปกติการกระทำความผิดในราชอาณาจักร หรือความผิดที่กฎหมายให้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร ควรจะเป็นอำนาจของศาลไทยที่จะพิพากษาคดีนั้นแต่ในบางครั้งศาลในต่างประเทศก็ได้พิจารณาพิพากษาคดีนั้นมาแล้ว ประมวลกฎหมายอาญาจึงจำเป็นต้องบัญญัติไว้เพื่อแก้ไขเหตุการณ์ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ ดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 11

“ผู้ใดกระทำความผิดในราชอาณาจักรหรือกระทำความผิดที่ประมวลกฎหมายอาญานี้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร ถ้าผู้นั้นได้รับโทษสำหรับการกระทำนั้นตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศมาแล้วทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น เพียงใดก็ได้ หรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงโทษที่ผู้นั้นได้รับมาแล้ว”

ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดในราชอาณาจักรหรือกระทำความผิดที่ประมวลกฎหมายนี้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร ได้ถูกฟ้องต่อศาลในต่างประเทศโดยรัฐบาลไทยร้องขอ ห้ามมิให้ลงโทษผู้นั้นในราชอาณาจักรเพราะการกระทำนั้นอีก ถ้า

- (1) ได้มีคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือ
- (2) ศาลในต่างประเทศพิพากษาให้ลงโทษและผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว”

จะเห็นได้ว่าในมาตรา 11 นี้ มิได้จำกัดความผิดไว้เหมือนมาตรา 10 ฉะนั้น การกระทำความผิดในราชอาณาจักร หรือที่ประมวลกฎหมายอาญาถือว่าได้กระทำความผิดในราชอาณาจักร ทุกประเภทแม้ผู้กระทำความผิดจะรับโทษสำหรับการกระทำนั้นตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศมาแล้ว ศาลไทยก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาอีกได้โดยศาลไทยมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษดังนี้

ก. เมื่อคำนึงถึงโทษที่ผู้กระทำความผิดได้รับมาแล้ว ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้

ข. เมื่อคำนึงถึงโทษที่ผู้กระทำความผิดได้รับมาแล้ว ศาลจะไม่ลงโทษเลยก็ได้ แต่ถึงอย่างไรจากหลักดังกล่าวข้างต้นก็ได้มีข้อยกเว้นกำหนดไว้ในวรรค 2 ของมาตรา 11 กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดในราชอาณาจักรหรือกระทำความผิดที่ประมวลกฎหมายนี้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร ได้ถูกฟ้องต่อศาลในต่างประเทศ โดยรัฐบาลไทยร้องขอ ห้ามมิให้ลงโทษผู้นั้นในราชอาณาจักร เพราะการกระทำนั้นอีก ถ้า

1. ได้มีคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือ
2. ศาลในต่างประเทศได้พิพากษาให้ลงโทษ และผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว

ตอนที่ 3

บุคคลที่กฎหมายอาญาใช้บังคับ

หลักการเรื่องบุคคลที่กฎหมายอาญาใช้บังคับประมวลกฎหมายอาญามีได้บัญญัติไว้ จึงจำเป็นต้องศึกษารายละเอียดจากกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองซึ่งหลักทั่วไปนั้นกฎหมายอาญาหรือประมวลกฎหมายอาญาย่อมใช้แก่คนไทย และคนต่างด้าวทุกคนเหมือนกันหมด แต่ก็มีข้อยกเว้นอยู่บ้าง คือ

1. ข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญ
2. ข้อยกเว้นตามกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง

1. ข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้แก่

ก. ยกเว้นทั่วไป ได้แก่พระมหากษัตริย์

ข. ยกเว้นเพราะมีเอกสิทธิ์ที่จะแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานของ
รัฐสภาซึ่งได้แก่

(1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (2) สมาชิกวุฒิสภา (3) รัฐมนตรี (4) บุคคลที่ประธานสภาอนุญาต
เชิญมาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็น (5) กรรมการ (6) บุคคลที่คณะกรรมการ
เชิญมาแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็น (7) ผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมตาม
คำสั่งของสภา

2. ข้อยกเว้นตามกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง

ก. ประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ

ข. ทูต และบุคคลในคณะทูตตลอดจนครอบครัว

ค. บุคคลอื่น ๆ ซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองให้เอกสิทธิ์และความคุ้มกันไว้

ง. กองทหารต่างประเทศที่เข้ามายึดครองในราชอาณาจักร

จ. บุคคลที่ได้รับเอกสิทธิ์ และความคุ้มกันตามกฎหมายพิเศษ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการ
ดำเนินงานขององค์การสหประชาชาติ เป็นต้น

(รายละเอียดต้องศึกษาจากกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีเมือง)